

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ*

Υ Π Ο

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΗΣΙΩΤΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

3. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Ἐκ τῶν προηγουμένων συνάγεται, ὅτι μεταξύ ὄλων τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου ὑπάρχει μία ἰδιαίτερα, διακεκριμένη καὶ ἡ αὐτὴ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐλπίς ἀδιακρίτως φυλετικῶν, ἐθνικῶν, ἰδεολογικῶν καὶ κοινωνικῶν διακρίσεων. Ἡ ἐλπίς αὐτὴ εἶναι ἡ χριστιανικὴ, ἡ ὁποία χωρὶς νὰ ἀρνηθῆται τὰς ἄλλας ἐλπίδας καὶ εὐρισκομένη ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω, διακρίνεται ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸ ὅτι συνενοῖ, ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς συνεπτῆ δρᾶσιν, ἐν μιᾷ ἀδιασπᾶστῳ κοινωνίᾳ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποδέχονται αὐτήν. Ἡ ἐνότης τῶν χριστιανῶν, κατὰ ταῦτα, πρέπει νὰ ἐννοηθῆ καὶ ὡς ἐνότης ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι βιοῦν τὴν μίαν καὶ ἰδίαν ἐλπίδα τοῦ Χριστοῦ μέσῳ τοῦ ἐνὸς Πνεύματος. Οἱ ἠνωμένοι ἐν τῇ μιᾷ πίστει εἶναι καὶ «κεκλημένοι ἐν τῇ μιᾷ ἐλπίδι» (Ἐφ. 4,4).

Ἐπομένως, ἡ ἐνέργεια τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος εἶναι καὶ πρέπει νὰ γίνεται ἔκφρασις προϋπαρχούσης ἀδιασπᾶστου πνευματικῆς καὶ ὀργανικῆς κοινωνίας, συγχρόνως δὲ καὶ ἐνοποιούσα περαιτέρω δύναμις δι' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποδέχονται τὸν Χριστὸν ὡς τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου. Ἡ αὐτὴ ἐλπίς εἶναι ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἐνὸς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, διότι ἡ καρδία εἶναι ἡ αὐτὴ πίστις. Κάθε ἔκφρασις καὶ κάθε προσπάθεια πρὸς ἐπανένωσιν ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς ἐν τῇ μιᾷ πίστει, ἀλλὰ τρέφεται καὶ αὐξάνει ἐν τῇ μιᾷ ἐλπίδι. Ὅπως εἶναι ἀδιανόητος ἡ διαίρεσις ἐν τῇ μιᾷ πίστει, ἔτσι εἶναι ἀδιανόητος καὶ ἡ διαίρεσις ἐν τῇ μιᾷ ἐλπίδι.

Ἐνωμένοι, ὅμως, ἐν τῇ ἐλπίδι μέσῳ τῆς κοινῆς ὑποχρέωσης ὄλων τῶν ἠνωμένων διὰ τῆς μιᾶς καὶ διακεκριμένης ἐλπίδος εἰς προσφορὰν συνεχοῦς ἀπολογίας αὐτῶν σημαίνει τὴν κατ' ἄλλον τρόπον, πλέον δραστήριον, δυναμικὴν καὶ ἐμφανῆ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς ὄλον τὸν κόσμον ἔκφρασιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἀπὸ ἐκείνην ἡ ὁποία ἐκφράζεται μέσῳ τῶν

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 61 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

ὁμολογιῶν τῆς πίστεως ἐντὸς τῆς χριστιανικῆς κοινότητος⁸. Πρέπει νὰ διακρίνωμεν μεταξύ τῆς ἐσωτερικῆς ἐκφράσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ταυτότητι τῆς πίστεως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δεδομένης χριστιανικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ τῆς πρὸς τὰ ἔξω κινήσεως τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἀπολογία τῆς μιᾶς ἐλπίδος εἰς τὸν κόσμον.

Ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ δογματικὴ πίστις, ἡ συνέχουσα τὴν μίαν κοινωνίαν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ ἐκφραζομένη πρὸς τὰ ἔξω καὶ ὡς μία ἐλπίς, πάσχει ἀπὸ ἐσωτερικότητα καὶ ἀπομόνωσιν, δὲν εἶναι δηλαδὴ πλήρως ἐνεργῆς, ὡς ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ μία πίστις τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀπολογία τῆς ἐλπίδος, ὡς ἐνοποιοῦσης ἐνεργείας τοὺς τὴν αὐτὴν πίστιν ὁμολογοῦντας, εἶναι ἡ αὐτονόητος καὶ κατὰ πάντα συνεπὴς ἐνέργεια, ἐκπηγάζουσα ἐκ τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ ἀπολογία τῆς μιᾶς ἐλπίδος ὡς ἔκφρασις ἐνότητος καὶ ὡς ἐνοποιοῦσα περαιτέρω ἐνέργεια δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα καθήκον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιτελέσωμεν, ἀλλ' εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔκφρασις τοῦ τί εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ χριστιανικὴ πίστις. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπη κανεὶς ὅτι οὐσία καὶ ἐνέργεια ταυτίζονται.

Τοῦτο ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ μίαν εὐρύτεραν καὶ δυναμικωτέραν σύλληψιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν. Ἡ θεώρησις τῆς μιᾶς πίστεως, μέσῳ τῆς ἐκφράσεως αὐτῆς ὡς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος, διευρύνει τὸν ὀρίζοντα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος καὶ καθιστᾷ αὐτὴν προϋπόθεσιν καὶ σκοπὸν τῆς βιώσεως τῆς ἀθθεντικῆς χριστιανικῆς πίστεως, διότι τότε ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ μία πίστις καὶ τὸ ἐν βάπτισμα εἶναι ἡ ἀφετηρία πρὸς οἰκοδομήν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ διὰ πράξεως τῆς χριστιανικῆς κοινότητος καὶ πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ πράξις αὐτὴ ἀξιολογεῖ τὴν μίαν πίστιν ὡς πραγματικῶς μίαν, ἐφ' ὅσον ἡ μία πίστις ἐκφράζεται μέσῳ τῆς μιᾶς ἐλπίδος.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὸ γεγονός ὅχι μόνον τῆς ταυτότητος τῶν ὁμολογούντων τὸν ἓνα Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπολογουμένων ἐν κοινωνίᾳ μεταξύ των καὶ ἐν σχέσει μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου περὶ τῆς μιᾶς ἐλπίδος τῆς συνεχούσης τὴν κοινωνίαν αὐτὴν ὡς διακεκριμένην ἐντὸς τοῦ κόσμου. Ἡ μία πίστις πιστοποιεῖται διὰ τῆς ἐκφράσεως ἀπὸ κοινοῦ ὑφ' ὅλων τῶν μελῶν μιᾶς χριστιανικῆς κοινωνίας ἐντὸς ὅλων τῶν ἐκφάνσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐντὸς τοῦ κόσμου, ἄρα πίστις ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ καὶ ἐλπίς ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ συνυπάρχουν εἰς τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν τῆς ἀπολογίας «παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» ταύτης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν ἡ ταυτότης τῆς πίστεως εἶναι ἡ βᾶσις τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, τότε καὶ ἡ ἀπὸ

8. Δικαίως καὶ εὐστόχως, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς ὁμιλίας καὶ τὰ ὑπομνήματα καὶ ἀνακοινωθέντα τῶν ὁμάδων μελέτη τῆς Συνελεύσεως ἐν ACCRA τῶν μελῶν τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἔκδοσις τιτλοφορεῖται «Ἐνούμενοι ἐν τῇ Ἐλπίδι» (Uniting in hope. Commission on Faith and Order, Accra 1974, W.C.C. Geneva 1975, p. 1-144).

κοινοῦ ἀπολογία τῆς μιᾶς ἐλπίδος εἶναι ἡ πιστοποίησις, ἡ δυναμικὴ ἔκφρασις καὶ ἡ περαιτέρω ἐδραίωσις, αὔξησις καὶ ἐξάπλωσις αὐτῆς.

Πίστις καὶ ἐλπίς εἶναι συστατικὰ ἢ καλύτερον συνιστῶσαι τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ὅταν θεωρῶνται ὡς ὁμολογία καὶ ἀπολογία τῆς μιᾶς πίστεως καὶ τῆς μιᾶς ἐλπίδος. Ἡ χριστιανικὴ ἐνότης διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἀπλῶς διὰ μιᾶς ὁμολογιακῆς πράξεως, διὰ μιᾶς καταφάσεως τοῦ ὁμολογιακοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, ἀλλ' εἶναι μία συνεχῆς καὶ ἐν προόδῳ γιγνομένη μαρτυρία τῆς πίστεως ἐντὸς τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἐπιβάλλεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ πίστις πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ ἐν τῇ ἐνότητι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἐνωτικὴ αὐτὴ πίστις πρέπει, ἐκφραζομένη ὡς ἀπολογία τῆς μιᾶς ἐλπίδος, νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν προσπάθειαν ἐνοποιήσεως τῶν πάντων, ὅλου τοῦ κόσμου, εἰς μίαν κοινωνίαν.

Ἡ ἐνότης τῶν πάντων, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ἀνωτέρα σκοπιμότης τῆς ἱστορίας, ὅταν θεωρῆται αὐτὴ μέσῳ τῶν δύο συστατικῶν αὐτῆς, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος. Ὁλόκληρος ἡ Δημιουργία ὡς «καινὴ κτίσις» ἐν Χριστῷ καλεῖται νὰ γίνῃ «μία ποίμνη», ἄρα ἡ χριστιανικὴ ἐνότης ἐπιβεβαιουμένη ὑπὸ τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος δὲν εἶναι μία ἀπλῆ κατάφασις καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀπομεμονωμένη, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὴν βάσιν καὶ ἀφετηρίαν τῆς πανανθρωπίνης ἐνότητος. Ὅπως σχετίζεται ἡ μία ἐλπίς τῆς πίστεως μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου, ὡς εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα, ἔτσι σχετίζεται ἡ χριστιανικὴ ἐνότης μετὰ τῆς γενικῆς προσπαθείας ὅλων τῶν ἀνθρώπων πρὸς δημιουργίαν μιᾶς παγκοσμίου ἐνότητος διὰ τῆς ἐπικρατήσεως ἠθικῶν ἀρχῶν ἰσότητος, ἀξιοπρεπείας, ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης μετὰ τῶν ὅλων τῶν φυλῶν καὶ ἐθνῶν. Ἡ χριστιανικὴ ἐνότης καὶ ἡ κοσμικὴ ἐνότης, θεωρούμεναι μέσῳ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος τοῦ Χριστοῦ ἐν συναρτήσει μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου, δὲν παρουσιάζουν μετὰ τῶν ἀντίθεσιν, ἀλλὰ συνέχειαν καὶ διὰ τοὺς πιστεύοντας ἀπαραίτητον συνέπειαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι ταυτοχρόνως κεφαλὴ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας καὶ δημιουργεῖ νέαν κοινωνίαν, ἡ ὅποια εἶναι οὐσία τοῦ ὅλου ἔργου του πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀνακαίνισιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ ἐνώνων εἰς Ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας αὐτῆς τὰ πάντα, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐπομένως, ἡ χριστιανικὴ ἐνότης εἶναι τρόπον τινα ὁ πυρῆν, ἡ προετοιμασία, ἡ ἐκκίνησις εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπότητος. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ὅχι μόνον τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος πρὸς κατἰσχυσιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰσότητος μετὰ τῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι δίδουν ἔμπρακτον ἀπολογίαν τῆς ἐλπίδος των εἰς Χριστὸν συμμετέχοντες καὶ συνελπίζοντες μεθ' ὅλων ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται τὸν κοινὸν αὐτὸν ἀγῶνα καὶ ἐλπίζουν εἰς τὴν ἐνότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς μίαν οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ κυρίως καὶ βαθύτερον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὅποιον ἀνακεφαλαιοῦνται τὰ πάντα καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θέλει πάντας

άνθρώπους σωθῆναι και εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν μέσῳ μιᾶς και τῆς αὐτῆς κοινωνίας, τὴν ὁποῖαν ἴδρυσεν ὁ ἴδιος και τὴν ὁποῖαν ἐγκατέστησεν ὡς τὸν ἄξονα τῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου και τῆς ἱστορίας μέσῳ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ κήρυγμα τῆς ἐλπίδος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐμφανίζεται νὰ εἶναι ταυτόσημον μετὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκλήσεως, ὁμοθυμαδόν, ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Ἡ ἐνότης τοῦ κόσμου δὲν εἶναι κατὰ ταῦτα οὔτε ἀπλῶς σκοπός, οὔτε ἀπλῆ ἠθικὴ ἐντολή, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦ κηρύγματος, ὅταν ἐπιχειρηταί ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μιᾶς πίστεως και μέσῳ τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος.

α. Διεύρυνσις τῆς ἐννοίας και τῆς πραγματικότητος τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Τὰ ἀνωτέρω ἐπιβάλλον ὅχι ἀναθεώρησιν ἢ διόρθωσιν τῆς ἐκ παραδόσεως ἀντιλήψεώς μας περὶ τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν ὡς ταυτόσημου μετὰ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, βασιζομένης και καθοριζομένης ὑπὸ τῶν ὁμολογιακῶν ἐκφράσεων αὐτῆς (ταυτότης δογματικῆς πίστεως και κοινωνία τῶν αὐτῶν μυστηρίων), ἀλλὰ μίαν κάπως εὐρύτεραν θεώρησιν και σύλληψιν αὐτῆς, ἰδίως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἥτοι τῆς διακονίας εἰς τὴν ἐνότητα ὅλου τοῦ κόσμου, και ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ διηρημένων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν. Τότε χριστιανικὴ ἐνότης δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ ὁμολογιακῆ ἐνότης (ἡ ὁποία συμπίπτει μετὰ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκλαμβάνουν και πραγματοποιοῦν αὐτὴν ὡς διηρημέναι χριστιανικαὶ κοινωνίαι αἱ ἐπὶ μέρους ὁμολογιακαὶ κοινότητες), ἀλλὰ και ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργεια ἐν ὀνόματι τῆς μιᾶς πίστεως τῆς κοινῆς ἀπολογίας τῆς ἐλπίδος. Ἡ ἐλπίς αὐτή, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἶναι ἡ ἀπαραίτητος ἐκφρασις τῆς πίστεως εἰς ὑπηρεσίαν ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἐνότητος ὅλου τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία πάλιν ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συστάσεως τῆς πρώτης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἡ διεύρυνσις, λοιπόν, τῆς ἐννοίας τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος προέρχεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὡς ἐστραμμένης και πρὸς τὰ ἔξω και ὅχι μόνον ὡς ἐσωτερικῆς ἐπιβεβαιώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Ἐπομένως ἡ πίστις ἐκφράζεται διὰ πράξεως, ἡ ὁποία φέρει εἰς ἐπαφήν, συσχέτισιν και συνεργασίαν τὴν ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαν ὡς ἐκ τῆς οὐσίας τῆς μιᾶς ἐλπίδος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου πρὸς δημιουργίαν τῆς μιᾶς πανανθρωπίνης οἰκογενείας ἐν δικαιοσύνῃ, ἐλευθερίᾳ και ἰσότητι.

Ἡ ἐνότης δηλαδὴ ἐν γένει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους περιλαμβάνει στοιχεῖα, ὡς συστατικὰ αὐτῆς, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ και τανάπαλιν. Ἡ ὀξυτάτη μεταξὺ τῶν δύο διάκρισις (ὅπως και προκειμένου περὶ τῆς ἐλπίδος και τῶν ἐλπίδων ἀνωτέρω) ἀποκλείεται. Συγχρόνως,

ὅμως, ἀποκλείεται νὰ συλλάβωμεν τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν ὡς μόνον μίαν θεωρητικὴν, ὁμολογιακὴν, ἐν στενῇ ἐννοίᾳ καὶ ἐφαρμογῇ, κατὰ φασιν τῆς αὐτῆς πίστεως ἐντὸς τῆς ἀπομεμονωμένης εἰδικῆς καθιδρυματικῆς ἐκφράσεως μιᾶς ἐπὶ μέρους χριστιανικῆς κοινότητος. Βεβαίως, ἡ ὁμολογιακὴ καὶ ἰδίως ἡ μυστηριακὴ βάσις τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν εἶναι ἡ βάσις, τὸ δεδομένον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ βιούμενον διὰ τῆς μιᾶς πίστεως ἐν τῇ μιᾷ κοινωσίᾳ διὰ τῆς μετοχῆς εἰς τὰ αὐτὰ μυστήρια μέσῳ τῆς αὐτῆς ἱερωσύνης καὶ ἐν ἀδιασπαστῷ συνεχεῖα μετὰ τοῦ παρελθόντος μέχρι τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς κοινωσίας αὐτῆς. Περὶ τούτου, ἐξ ὀρθοδόξου ἀπόψεως, δὲν γεννᾶται ἀμφιβολία, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τοιαύτη διεύρυνσις, ὥστε νὰ τεθῇ τοῦτο ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἢ διόρθωσιν. Πέραν ὅμως τῆς ἀσαλεύτου ταύτης βάσεως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἰδίως εἰς μίαν ἱστορικὴν περίοδον παγκοσμίου προσπαθείας ἐνότητος καὶ κοινῆς ἐλπιδοφόρου δράσεως ἐπὶ παγκοσμίου κλίμακος πρὸς προαγωγὴν αὐτῆς μέσῳ κοινῷ ἀγῶνος «ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας», ἃν μοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκφρασις αὐτῆ, ἀρχῶν διακηρυσσομένων κυρίως ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου ὡς κηρύγματος ἐπίσης παγκοσμίου ἐνότητος ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας; νὰ συμπεριλάβωμεν ὡς στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος καὶ συνεπεῖς δράσεις πρὸς τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνεται νὰ ἀποτελοῦν ἐκ πρώτης ὄψεως συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος.

Ἡ χριστιανικὴ ἐνότης, ἐπομένως, ἐκφράζεται διὰ τῆς κοινῆς ἀπολογίας τῆς ἐλπίδος καὶ ἐφαρμόζεται εἰς ὑπηρεσίαν τῆς παγκοσμίου ἐνότητος μέσῳ κοινῷ ἀγῶνος ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἰσότητι προσπαθείας αὐτοῦ νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις μιᾶς παγκοσμίου ἐνότητος. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῇ ἔχομεν σήμερον νὰ συλλογισθῶμεν θεολογικῶς ἐπὶ τῶν ἐξῆς φαινομένων διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀλληλεπίδρασιν μεταξὺ ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἀσφαλῇ καὶ βεβαίᾳ ἐννοίᾳ καὶ πραγματικότητι αὐτῆς ἐντὸς τῆς αὐτῆς μυστηριακῆς κοινωσίας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἐν εὐρείᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ὡς μετοχῆς εἰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀμέσως ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιχειρωμένων ἀπὸ κοινῷ ἐν ὄνοματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐλπίδος εἰς αὐτὸν μετὰ «κοσμικῶν» παραγόντων καὶ κινήσεων.

Ι. Ὑπάρχει ἡ τάσις, σήμερον, εἰς ομάδας χριστιανῶν τῶν δυτικῶν κυρίως ἐκκλησιῶν, νὰ δίδεται προτεραιότης εἰς τὸν ἀπὸ κοινῷ αὐτὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου μέσῳ τῆς ὑπηρεσίας τῶν χριστιανῶν ἀπὸ κοινῷ καὶ ἀδιακρίτως δογματικῶν διαφορῶν, ἢ ὑπὲρ τῆς ἐπανενώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Ἰδιαιτέρως νέοι χριστιανοὶ φαίνεται νὰ πιστεύουν, ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς μετὰ τοῦ δικαίου μέρους κοινωνικοπολιτικῶς καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ Εὐαγγέλιον ὡς ἐνωτικὴν δύναμιν ἐντὸς τοῦ κόσμου, παρὰ νὰ συνεχίζῃ τὴν ἀτέρμονα καὶ ἀπελπιν προσπάθειαν ἐπιτυχίας δογματικῆς ἐπανενώσεως καὶ

μυστηριακῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν διηρημένων ἐκκλησιαστικῶν ὁμολογιῶν.

II. Λόγω τῆς τάσεως αὐτῆς ἐλέγχεται ὑπὸ τῶν κύκλων αὐτῶν καὶ ἡ ὑπάρχουσα δογματικὴ καὶ μυστηριακὴ ἐνότης ἐντὸς μιᾶς Ἐκκλησίας ὡς μὴ πραγματικὴ ἢ μὴ ὀρθῶς βιουμένη καὶ ἐκφραζομένη ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι αὕτη καλύπτει πλῆθος διαιρέσεων ἐπὶ οὐσιαστικῶν θεμάτων ἠθικῆς φύσεως καὶ κυρίως συνεποῦς πρὸς τὸ εὐαγγέλιον δράσεως πρὸς ἐνοποίησην τοῦ κόσμου. εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ μετέχουν τῆς αὐτῆς κοινωνίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τὰ πάντα συμφιλιούσης θείας χάριτος, μέλη τῆς αὐτῆς μυστηριακῆς κοινωνίας, τὰ ὁποῖα ἔχουν τελειῶς ἀντίθετον ἀντίληψιν ἐπὶ οὐσιωδῶν θεμάτων ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν, δηλαδή, ῥασισμοὶ καὶ καταπιεζόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐμμέσως διὰ τῆς ἀνοχῆς τῶν ἐναντι τοῦ ῥασισμοῦ, ἐντὸς τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνίας, τῆς Ἐκκλησίας, θέτοντες ὀξύτατον πρόβλημα εἰς τὸ κατὰ πόσον ἡ ἐνότης αὐτῆ, τόσο ἀσφαλῆς καὶ βεβαία, εἶναι καὶ πραγματικὴ καὶ ἀνταποκρινόμενη εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν ἐνεργὸν ἀπολογία τῆς μιᾶς ἐλπίδος ἐν συναρτῆσει μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ κόσμου.

III. Διὰ τοῦτο, ὑπάρχουν, συμφώνως πρὸς τὴν πεποίθησιν αὐτὴν, νέαι μορφαὶ ἐκφράσεως τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν, ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, διὰ τῆς πράξεως καὶ ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐντὸς τοῦ κόσμου, αἱ ὁποῖαι ὑπερβαίνουν τὴν δογματικὴν διαίρεσιν καὶ δημιουργοῦν χριστιανικὰς διομολογιακὰς χαρισματικὰς κοινότητες. Ἐδῶ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἄλλου χριστιανοῦ δὲν εἶναι κυρίως ἡ αὐτὴ πίστις καὶ ὁμολογιακὴ ἐκφρασις, ἀλλ' ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετοχὴ εἰς ἔργον οὐσιαστικῆς σημασίας ἐν ὀνόματι τῆς μιᾶς πίστεως εἰς Χριστόν, ὡς τοῦ κέντρου τῆς πανανθρωπίνης ἐνότητος καὶ τῆς ἀλληλεγγύης μετὰ τῶν ἀγωνιζομένων τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς κατισχύσεως τοῦ δικαίου ἐντὸς τοῦ κόσμου.

Ὑπάρχει, κατὰ ταῦτα, μία διομολογιακὴ ἐνότης ἄνευ δογματικῆς ταυτότητος τῶν μελῶν αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιοῦται ἐν τῇ πράξει. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει μία ὁμολογιακὴ ἐνότης, ἡ ὁποία, καίτοι συμπαγῆς καὶ ἐξησφαλισμένη θεωρητικῶς, εἰς τὴν πραγματικότητα καλύπτει μεγάλας διαιρέσεις καὶ διχογνωμίας ἢ ἀπάθειαν καὶ ἀμεριμνησίαν ἐνώπιον τῆς συνεχιζομένης πάλης πρὸς ἐνότητα τοῦ κόσμου ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῆς ποικιλομόρφου ἀδικίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα πληθύνονται καθημερινῶς εἰς τὸν δυτικοχριστιανικὸν κόσμον ὅλων τῶν ὁμολογιακῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀποχρώσεων. Ἡ τοιαύτη ἐμφασις εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν ἀποκαταστάσεως τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ διεθνοῦς καὶ παγκοσμίου κλίμακος εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς διομολογιακῆς ὑπερβάσεως εἰς τὸ θέμα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Τοῦτο

ὑποστηρίζεται κατὰ συνεχῶς ἐντονώτερον τρόπον, ἀδιακρίτως ὁμολογιακῆς βάσεως, ἰδίως ὑπὸ τῆς νέας γενεᾶς τῶν δυτικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὠρισμένων μεγάλων περιοχῶν, ὡς ἡ λατινικὴ Ἀμερικὴ, ὅπου ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπανάστασις εἶναι τὸ πρῶτον μέλημα· ὡς ἡ Ἀφρικὴ, ὅπου ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, καθὼς καὶ ἡ μορφωτικῆ-ἐκπολιτιστικῆ ἀνεξαρτησία τῶν νέων ἀφρικανικῶν ἔθνῶν ἀπὸ τῆς κηδεμονίας τῶν ἄλλοτε κηδεμόνων ἰσχυρῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῶν ἐνδιαφερόντων· ὡς ἡ Ἀσία, ὅπου τὸ αἶτημα τῆς δικαίας κατανομῆς διεθνῶς τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως, ὅχι δι' ἐλεημοσύνης ὑπὸ τῶν πλουσίων ἔθνῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδίας συμβολῆς καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις καλυτέρου οἰκονομικοῦ μέλλοντος, ἀπορροφᾷ τὰς σκέψεις ὡς τὸ κύριον πρόβλημα.

Δύναται κανεῖς, εὐκόλως, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ κατακρίνῃ τὰς τάσεις αὐτὰς θεολογικῶς, δὲν σημαίνει ὅμως τοῦτο, ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ὑποχρεοῦν εἰς ἐπανεξέτασιν ὠρισμένων θέσεων τῆς ἐκ παραδόσεως συζητήσεως καὶ προσπαθείας πρὸς καλυτέραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πρόοδον περὶ τὸ ζωτικὸν θέμα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Ἡ ριζοσπαστικὴ αὐτὴ στάσις, καίτοι θεολογικῶς ἀσθενῆς, ἐφ' ὅσον δίδει ἀπόλυτον προτεραιότητα εἰς τὴν ἀκτιβιστικὴν μόνον ἔκφρασιν τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, καὶ μάλιστα μόνον εἰς τὸν οὐμανιστικὸν κοινωνικοπολιτικὸν τομέα, ἐν τούτοις ἀποκαλύπτει διαστάσεις τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, αἱ ὁποῖαι παρημελήθησαν καὶ παραμελοῦνται ἀκόμη ὑπὸ τῆς μονομεροῦς καὶ ἀποκλειστικῆς ὁμολογιακῆς καὶ αὐτάρκους καθ' ἑαυτὴν ἐκφράσεως τῆς ἐνότητος. Ἐπίσης ἡ μονομερὴς αὐτὴ σύλληψις καὶ πραγμάτωσις τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἐν εὐρείᾳ ὑπερομολογιακῇ βάσει καταδεικνύει, ὅτι ὑπάρχει κορεσμὸς ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀκάρπου, ἐν τινι μέτρῳ, προσπαθείας πρὸς ἐπανενώσιν ἐπὶ δογματικῆς βάσεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς σχολαστικῆς χάριν αὐτῆς καὶ ἀτέρμονος συζητήσεως αὐστηρᾶς θεολογικῆς φύσεως, ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρεται κἀν εἰς τὰ φλέγοντα ζητήματα τῆς πρὸς ἴδιαν ἐνότητα ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας μέσῳ τῆς δραστηρίας ἀντιμετωπίσεως ζωτικῶν θεμάτων ὑπὸ, ἐπὶ διεθνοῦς πεδίου, «κοσμικῶν» κοινωνικοπολιτικῶν ἢ κοινῆς ὠφελείας κινήσεων.

Ἐκ τῆς εὐρυτέρας, λοιπόν, ταύτης συλλήψεως καὶ προσπαθείας πραγματώσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, πέραν καὶ ὑπὲρ τὰς δογματικὰς διαφορὰς, ἡ θεολογικὴ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐπανενώσεως μεταξὺ τῶν διηρημένων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν ἔχει νὰ ὠφελῇ τὰ μέγιστα διὰ τῆς σπουδῆς τῶν παρημελημένων διαστάσεων αὐτῆς καὶ τῆς πρὸς τοῦτο συνεποῦς καὶ προσεκτικῆς πληρεστέρας μελέτης τοῦ προβλήματος ἐν τῇ συσχετίσει αὐτοῦ μετὰ τοῦ συνεχοῦς καὶ περισσότερον ἐντεινομένου ἀγῶνος πρὸς καθολικὴν ἐνότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐπανενώσις τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μελετηθῇ πλέον ἐν ἀπομονώσει ὡς θέμα καθ' αὐτὸ τῆς ὁμολογιακῆς θεολογίας, ἀνευ ἀναφορᾶς αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ διακονίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἐμπρακτον συμμετο-

χὴν τῶν χριστιανῶν, τῶν διδόντων «παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἀπολογία τῆς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδος», εἰς τὴν σημερινὴν ἀγωνίαν τοῦ διηρημένου κόσμου καὶ τὴν δίψαν αὐτοῦ νὰ ὑπερβῇ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν διὰ τῆς συμμόρφου ὑποστηρίξεως τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιῶν τῆς ζωῆς. Ἡ κατωτέρω, λοιπόν, θεολογικὴ κριτικὴ θὰ λάβῃ συγχρόνως σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτεται μέσῳ τῆς ἔστω ριζοσπαστικῆς αὐτῆς καὶ χειραφετημένης ἀπὸ τῆς αὐστηρᾶς ὁμολογιακῆς βάσεως ἐννοίας τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος.

β. Ἡ δεδομένη ἐνότης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐνότης ἐν τῷ κόσμῳ. Συνοψίζοντες καὶ συμπεραίνοντες ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ὀφείλομεν νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ δύο ἐκφράσεων τῆς ἐνότητος ἐν Χριστῷ. Ἡ πρώτη καὶ ἡ βασικὴ εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία δίδεται ταῦτοχρόνως μετὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς Μιᾶς καὶ ἀδιαίρετου. Εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία βασιίζεται εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν, τὸ αὐτὸ βάπτισμα, ὑπὸ τὸν αὐτὸν Κύριον, καὶ βιοῦται ἐν τῇ μιᾷ εὐχαριστηρίῳ μυστηριακῇ κοινωνίᾳ. Τὴν ἐνότητα αὐτὴν δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν «δεδομένην», δηλαδή ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Σώματι Αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος πραγματοποιουμένην. Ἡ ἐνότης αὕτη χρῆζει τῆς ἐκ μέρους τῶν πιστῶν προσπαθείας «τηρήσεως» αὐτῆς διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐν τῇ μιᾷ πίστει καὶ τῆς μετοχῆς εἰς αὐτὴν ἐν τῇ ἀδιασπάστῳ μυστηριακῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ σκανδάλου τῆς διασπάσεως τῆς δοθείσης ταύτης ἐνότητος ἀποβλέπει εἰς τὴν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον ἀποκατάστασιν τῆς εὐχαριστηρίου κοινωνίας ἐντὸς καὶ μέσῳ τῆς εὐχαριστηρίου κοινωνίας. Ἡ ἐπανένωσις αὐτῆ παραμένει ὁ κύριος καὶ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ τμήματος «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Π. Σ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπαναλαμβάνεται σαφῶς ἐν ὅλῃ τῇ πληρότητι αὐτοῦ εἰς τὸ προτεινόμενον νέον καταστατικὸν τοῦ Π.Σ.Ε. εἰς τὴν Ε' Γεν. Συνέλευσιν (Νοε. 1975 εἰς Ναῖρόμπι), ἡ δὲ σκοπιμότης τῆς ἐπανένωσεως ταύτης παραμένει ἡ ἴδια: «ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ», οὕτως ὥστε ἡ ἔνωσις τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ ἐμφανίζεται ὡς καθ' ἑαυτὴν ἀποκεκλεισμένη καὶ μόνον ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις καὶ στατικὴ κατάστασις⁹.

Συγχρόνως, ὅμως, καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιδιώξιν προοδευτικῶς καὶ μέσῳ τῶν ὁμολογιακῶν συζητήσεων, καὶ διότι ἀκριβῶς ἡ δεδομένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνότης δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἄνευ σχέσεως μετὰ τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τοῦ ὁποίου καὶ ὡς ἀπόδειξις τῆς πίστεως ὑπάρχει, ἐμφανίζεται ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνότης, δηλαδή ἡ προσπάθεια ἐνώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ

9. (Σκοπὸς τοῦ Π.Σ.Ε.) εἶναι «νὰ καλέσῃ τὰς ἐκκλησίας εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ὁρατῆς ἐνότητος ἐν μιᾷ πίστει καὶ ἐν μιᾷ εὐχαριστηρίῳ κοινωνίᾳ, ἥτις ἐκφράζεται ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τῇ ζωῇ ἐν Χριστῷ, πρὸς προαγωγὴν ἐν τῇ ἐνότητι, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ» (Fifth Assembly: Section II, What unity requires, p. 1)

τῇ βάσει «κοσμικῶν» ἀνθρωπιστικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πρόκλησιν διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα, ἐμφανιζομένη ὡς πλέον δυναμικὴ δραστηρία καὶ ἀποτελεσματικὴ αὐτῆς, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδίως τῶν χριστιανῶν νέων. Ἡ πρόκλησις δὲ γίνεται ἰσχυροτέρα καὶ ἀμεσώτερα, ὅταν οἱ νέοι αὐτοὶ τῶν διηρημένων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, εἴτε ἐξ ἀπογοητεύσεως λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως, εἴτε διότι πιστεύουν ὅτι ἡ δεδομένη ἐνότης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς γενικωτέρας ἐνότητος ἐν τῷ κόσμῳ, ἄρα καὶ ἐν σχέσει μόνον μετ' αὐτῆς, προεκτείνουν τὸ «ἵνα ὁ κόσμος πιστεῦσῃ» καὶ δίδουν προτεραιότητα, πρῶτον, εἰς τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς ἐνότητος ἐντὸς τοῦ κόσμου, καὶ δεύτερον, ὡς εἶναι ἐπόμενον, εἰς τὰ ἐκκοσμικευμένα μέσα ἐνοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων. Πλὴν, ὅμως, δὲν πρέπει ἡ ἐνότης αὕτη νὰ ἐννοηθῇ ὡς «ἐκκοσμικευμένη». Παραμένει χριστιανικὴ ἐνότης, ἐφ' ὅσον ἐμπνέεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιδιώκεται ὑπὸ χριστιανῶν διαφόρων ὁμολογιῶν, μέσῳ τῆς ἐπιτευχθείσης, ἄνευ τῆς ἐπὶ τῶν δογματικῶν ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων προϋποτιθεμένης συμφωνίας, κοινωνίας ὡς δυναμικῆς μαρτυρίας τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἐν τῷ κόσμῳ καὶ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἐνότητος αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς δεδομένης ἐνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐπομένως, ἀφ' ἐνὸς ἔχομεν μίαν νέαν διάστασιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ καὶ πραγματώσει τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν δυνάμεθα ἢ δὲν θὰ πρέπει νὰ καταλήξωμεν εἰς δυαλισμὸν ἢ εἰς ἀντιπαράθεσιν ἢ ἀντίθεσιν ἢ ἀκόμη καὶ εἰς παράλληλισμὸν τῶν δύο μορφῶν ἐνότητος, διότι τότε θὰ ἔχομεν μίαν ἀκόμη αἰτίαν περαιτέρω διαιρέσεως ἐν τῇ δεδομένη ἐνότητι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Πρέπει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα τῆς ἐνότητος ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, ὅπως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Τμήματος Πίστεως καὶ Τάξεως εἰς Louvain τὸ 1971 ὑπὸ τὸ θέμα «Ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας - Ἐνότης τῆς Ἀνθρωπότητος», περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, καὶ ὅπως ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν συνεχείᾳ τῆς ἐμφανίσεως τῶν νέων διαστάσεων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος¹⁰. Κατὰ τὴν μελέτην αὐτὴν δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ἐνσωματώσῃ κανεὶς τὰ θετικὰ στοιχεῖα τῆς κοσμικῆς ἐνότητος εἰς τὴν χριστιανικὴν ἄνευ «διακρίσεως τῶν πνευμάτων». Ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ «οἱ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ εἶναι μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ» καὶ τοῦ «Προλετάριοι ἢ ἐργάται ὅλου τοῦ Κόσμου ἐνωθῆτε». Πλὴν, ὅμως, ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σημαίνῃ ἀποξένωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεδομένης ἐνότητος ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνωτικῆς προσπαθείας, ὡς κατεδείχθη εἰς τὴν προηγούμενην παράγραφον.

Ἐπιβάλλεται κατὰ ταῦτα, πρῶτον, νὰ μελετηθῇ ἡ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐνότης

10. Βλ. What Unity Implies (ἐκδότης R. Groscurth). Geneva 1969. Περιλαμβάνει συμβολὰς εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων μορφῶν ἐκφράσεως καὶ ἐπιδιώξεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ὑπὸ ἀρθρογράφων διαφόρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν.

ἢ ἡ προοδευτικὴ ἐπανάνωσις τῶν διηρημένων ὁμολογιῶν ἐντὸς καὶ ἐν σχέσει μετὰ τῶν διαιρέσεων μεταξὺ τῶν φυλῶν, ἢ τῶν πλουσίων καὶ πτωχῶν λαῶν καὶ νὰ καταβάλλεται πάντοτε προσπάθεια νὰ καταδειχθῇ, πῶς ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ὀμιλήσῃ ὡς Μία ἐντὸς τῶν διαιρέσεων αὐτῶν· δεύτερον, νὰ μελετηθῇ ἢ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐνότης ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὰ «κοσμικὰ» κινήματα ἐνώσεως τῶν λαῶν μέσῳ τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τῶν φυλῶν καὶ τῶν φύλων κλπ., καὶ νὰ ἀξιολογηθῇ ἢ κινήσεις αὐτῆ ὡς πρὸς τὴν θετικὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν γενικὴν προσπάθειαν τῆς ἐνότητος καὶ νὰ καταδειχθῇ, πῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σημεῖον, ὃ πυρὴν καὶ ὃ μικρόκοσμος τῆς πανανθρωπίνης ἐνότητος ἐν γένει καὶ τί καθήκοντα ἐπιβάλλει τοῦτο εἰς αὐτὴν ἐντὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου· τρίτον, πρέπει νὰ μελετηθῇ κατὰ πόσον ἢ διαίσεις τῶν ἀνθρώπων λόγῳ κοσμικῶν μὴ θεολογικῶν λόγων, ἢ ἕνεκα τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτιστικῶν διαφορῶν, ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ἐνότητα ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπέφεραν τὴν ὁμολογιακὴν διαίρεσιν· τέταρτον, πρέπει νὰ μελετηθῇ, πῶς ἐν ὄψει τῶν σημερινῶν «κοσμικῶν» κινήσεων πρὸς πανανθρωπίνην ἐνότητα μέσῳ ἀνθρωπιστικῶν ἢ ὑπερθεϊκῶν ἢ ὑπερφυλετικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι βασίζονται εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ γενικῶς καὶ τὴν προάσπισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, εἶναι δυνατόν οἱ μὴ θεολογικοὶ αὐτοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι κάποτε εἰς τὸ παρελθὸν συνέβαλον εἰς τὴν διάσπασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, νὰ μεταβληθοῦν σήμερον καὶ νὰ γίνουιν θετικοὶ παράγοντες ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀδελφωσύνην μεταξὺ τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς προοδευτικὴν ἐπανάνωσιν τῆς διεσπασμένης εὐχαριστηρίου κοινωνίας· καὶ πέμπτον, πρέπει νὰ μελετηθῇ, πῶς καὶ διατὶ ἐντὸς τῆς μιᾶς καὶ ἀδιασπᾶστου ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ὑπάρχουν αἱ κατὰ κόσμον διαιρέσεις καὶ ἀντιθέσεις καὶ τί ἐπιπτώσεις ἔχει τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ μίαν εὐρεῖαν ἀντίληψιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, ἢ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ ἀρκῆται μόνον εἰς τὴν ἐπὶ ὁμολογιακῆς βάσεως θεωρητικὴν συμφωνίαν καὶ τὴν ἀμέριμον, ὡς πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα πνευματικὰ χάσματα καὶ ὀξυτάτας ἀντιθέσεις, συνέχισιν μηχανικῶς τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας ἄνευ τῆς προσηκούσης φροντίδος πρὸς ὑπέρβασιν τῶν ἐν αὐτῇ «κοσμικῶν» στοιχείων τῶν προκαλούντων τὴν διαίρεσιν τῶν χριστιανῶν τῆς αὐτῆς μυστηριακῆς κοινωνίας.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ προχωρήσωμεν εἰς μίαν ἀντιπαραβολὴν καὶ ἀντιθέσιν μεταξὺ τῆς δοθείσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνότητος καὶ τῆς εὐρείας χριστιανικῆς ἐνότητος ἐν τῷ κόσμῳ. Πρέπει αὐταὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ μὴ στεγανοποιηθοῦν ὡς δύο ἀντιτιθέμεναι χριστιανικαὶ ἐνότητες, ἀλλὰ νὰ τηρηθοῦν ἐν σχέσει καὶ ἐν ἀλληλοεξαρτήσῃ. Βεβαίως, παραμένει τὸ πρόβλημα τοῦ κριτηρίου τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως τῶν πάντων, ἄρα καὶ τὸ λεπτόν σημεῖον τῆς προτεραιότητος μεταξὺ τῶν δύο.

Ἐκ τῆς ὀρθοδόξου ἐπόψεως εἶναι σαφές, ὅτι ὑπάρχει ἀξιολογικὴ διαφορὰ

μεταξὺ τῶν δύο, ὄχι τόσον διὰ λόγους τηρήσεως παραδόσεως, οὔτε διότι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἐκκλησιοκεντρικὴ καὶ οὔτε ἀκόμη διότι ἀντιτίθεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς προεκτάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος διὰ τῆς συσχετίσεως αὐτῆς μετὰ τῶν κοσμικῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐνοποίησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ὁρθοδοξία (ὅπως ἄλλωστε καὶ αἱ πλεῖσται ἄλλαι χριστιανικαὶ παραδόσεις), θὰ δώσῃ προτεραιότητα εἰς τὴν δοθεῖσαν ἐνότητα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διότι αὕτη εἶναι δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, πραγματοποιεῖται ἐν Χριστῷ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς μέλος τῆς κοινωνίας αὐτῆς τοῦ Σώματος, εἶναι ἀποδέκτης καὶ τηρητὴς τῆς ἐνότητος αὐτῆς καὶ ὄχι δημιουργὸς μέσῳ τῆς ἰδίας του ἐκλογῆς καὶ μέσῳ καθαρῶς «κοσμικῶν» ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέχουν τὴν διαλεκτικὴν τῆς ἀναποφεύκτου ἀντιθέσεως μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ, ἐμφανιζομένην κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Περαιτέρω, ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνότης δὲν εἶναι κατ' ἀρχάς καὶ μόνον ἀποτέλεσμα δογματικῶν συμφωνιῶν κανόνων καὶ ὀρισμῶν, ἀλλ' εἶναι κυρίως πραγμάτων συνεχοῦς καὶ νέας ἐνσωματώσεως εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέσῳ τῆς μυστηριακῆς, ἰδίως τῆς εὐχαριστηρίου, κοινωνίας. Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἡ κοινωνία αὕτη δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου ἀκτιβισμού, ἀλλὰ χάρισμα τοῦ Πνεύματος. Ἔχει διὰ τοῦτο προτεραιότητα ἐνώπιον πάσης ἄλλης ἐνωτικῆς προσπάθειας. Εἶναι ἡ νέα ἀρχὴ καὶ πρᾶξις, ἐγκαινιασθεῖσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς ὁ κόσμος διαθέτει ἓνα καινὸν ἄξονα πανανθρωπίνης ἐνότητος μέσῳ μιᾶς συγκεκριμένης ὁρατῆς κοινωνίας, μέσῳ ὁρατῶν σημείων καὶ ἐκφράσεων καὶ διακεκριμένης ὑπερεθνικῆς, ὑπερφυλετικῆς καὶ ὑπερμορφωτικῆς ὑπάρξεως. Βεβαίως ἐντὸς τῆς κοινωνίας αὐτῆς ὁ ἀνθρώπινος παράγων δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἰδανικὴν πραγμάτωσιν ἢ καλύτερον ἔκφρασιν καὶ μαρτυρίαν τῆς φύσεως τῆς κοινωνίας αὐτῆς, ἡ ὁποία διὰ τοῦτο γνωρίζει τὴν ἀνθρωπίνην μικρότητα, ἀναγκαιότητα, ἐγωκεντρικότητα, καὶ δοκιμάζεται ὑπὸ ποικιλομόρφων σχισμάτων καὶ διαιρέσεων ἐξ ἐθνικιστικῶν, φυλετικῶν καὶ μορφωτικῶν ἰδιοτελειῶν καὶ ἀποκλειστικότητων προερχομένων. Τοῦτο, ὅμως, δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς κοινωνίας αὐτῆς ὡς θεοσδότου ἀφαιρεῖται καὶ ὅτι ἡ προτεραιότης ἐναντι οἰασδῆποτε ἄλλης ἐπιχειρουμένης ἐν τῷ κόσμῳ ἐνότητος κινδυνεύει ἢ δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν.

Ἐξ ἄλλου ἡ πιθανὴ ἀπόδοσις ἀξιολογικῆς ἢ καὶ ἀκόμη πρακτικῆς μεθοδολογικῆς προτεραιότητος εἰς τὴν νέαν διάστασιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, δηλαδὴ τὴν μέσῳ τοῦ ἀκτιβισμού εἰς τὸν τομέα τῶν κοσμικῶν προσπαθειῶν ἐπιτυγχανομένην διὰ τῆς κατισχύσεως τῆς δικαιοσύνης, δὲν εἶναι μόνον θεολογικῶς ἀστήρικτος, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος καὶ διὰ τὴν ἐπανένωσιν τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν ἀρνητικὴ ἐν πολλοῖς θέσις. Καὶ ἐὰν ἀκόμη εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ «κοσμικὴ» κοινωνία παρήγαγε ὄργανα συμφιλώσεως καὶ ἐνοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα συχνὰ ἐμφανίζονται νὰ εἶναι πλέον ἀποτελεσμα-

τικά και από αυτήν την 'Εκκλησίαν¹¹, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ δεδομένη ἐνό-
της ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ περιπίπτει εἰς δευτέραν θέσιν και ὅτι τώρα ἡ μέσῳ τοῦ
ἀγῶνος κοινωνικοπολιτικῆς και διαλακτικῆς μεταξύ τῶν λαῶν φύσεως κατα-
λαμβάνει τὴν κυρίαν θέσιν εἰς τὸ περὶ ἐνότητος θέμα ἀπὸ χριστιανικῆς ἀπό-
ψεως. Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνη τὸ κριτήριον τῆς ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ ἐνό-
τητος προσπάθεια, ἡ ὁποία δὲν προϋποθέτει τὸ γεγονός τῆς δεδομένης ἐκκλη-
σιαστικῆς ἐνότητος ἐντὸς τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας, ἀλλὰ τὴν αὐτενέργειαν
τοῦ ἀνθρώπου, ἔστω και ἐπὶ τῶν πλέον ζωτικῶν θεμάτων κοινωνικῆς δικαιο-
σύνης και ἰσότητος τῶν λαῶν;

Εἰς τὸ λεπτόν τοῦτο σημεῖον χρειάζεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐξαιρετικὴ
προσοχή, διὰ νὰ μὴ περιπέση κανεὶς εἰς ἀνωφελεῖς ἐκκεντρικότητος ἀφ' ἐνὸς
τῆς ριζοσπαστικῆς μορφῆς μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ δοθεῖσα ἐνότης δογματικῆς,
ὁμολογιακῆς και μυστηριακῆς φύσεως δὲν ἔχει σημασίαν και σπουδαιότητα
σήμερον ἐνώπιον τῆς δυναμικῆς μέσῳ τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐν τῷ
κόσμῳ εἰρήνης και δικαιοσύνης, και ἀφ' ἐτέρου τῆς ἐξ ἀντιδράσεως ἐναντίον
τῆς ριζοσπαστικῆς ταύτης θέσεως κινουμένης ὑπερσυντηρητικῆς θέσεως, ὅτι ἡ
δοθεῖσα αὕτη ἐνότης ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν και κανένα κα-
θῆκον νὰ ἐπιτελέσῃ και κανένα ὡς ἐκ τούτου ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ
σύγχρονον προσπάθειαν ἐνοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων, μέσῳ τοῦ ἐντατικῶ ἀγῶ-
νος διὰ μίαν πανανθρωπίνην ἐνότητα ἐν δικαιοσύνη και ἰσότητι, εἰς τὴν ὁποίαν
λαμβάνουν μέρος νέοι χριστιανοί, ἀποδίδοντες αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἴσως κατὰ
ὑπερβολικὸν τρόπον, ἀπόλυτον σημασίαν. Ὡς συνήθως και εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον
οὔτε ἡ ριζοσπαστικὴ, ἀλλ' οὔτε ἡ ὑπερσυντηρητικὴ θέσις ἀντιμετωπίζουν πλή-
ρως τὸ θέμα, και διὰ τῶν ἀκροτήτων τῶν ἀποτελοῦν κίνδυνον διὰ τὴν πραγμα-
τικὴν χριστιανικὴν προσπάθειαν τῆς ἐπανενώσεως μετὰ προσοχῆς, ἐμμονῆς και
ὑπομονῆς τῶν διηρημένων ὁμολογιῶν και τῆς συνεποῦς διακονίας, μέσῳ αὐτῆς
εἰς τὴν εὐρύτεραν ἐνότητα εἰς παγκόσμιον κλίμακα.

Κατεδείχθη ἀνωτέρω, ὅτι ὑπάρχει διάκρισις μεταξύ τῶν δύο μορφῶν ἐνό-
τητος και τῶν δύο προσπαθειῶν ἐνοποιήσεως, ἀλλὰ συγχρόνως κατεδείχθη ὅτι
ὑπάρχει στενὴ σχέσις μεταξύ τῶν δύο και ὅτι ἡ προτεραιότης δὲν εἶναι δυνα-
τὸν νὰ δοθῇ εἰς τὸν οὐμανιστικὸν-κοινωνικὸν ἀκτιβισμόν τῶν χριστιανῶν.
Πρὸς τὴν θέσιν αὐτὴν φαίνεται νὰ συμφωνοῦν και τὰ ἐπίσημα τελευταῖα κείμενα
τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως τοῦ Π.Σ. 'Εκκλησιῶν, πρὸς διαχώ-
ρησιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ οὕτω πῶς καλουμένου «ἀνεπισήμου κοσμικοῦ οἰκουμενι-
σμοῦ» χριστιανῶν διαφόρων ὁμολογιῶν, οἱ ὁποῖοι παρακάμπτουν ἀπὸ κοινοῦ
τὰς δογματικὰς διαφορὰς ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἐνότης ἐπιτυχά-
νεται μόνον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ και ἀνθρωπιστικοῦ
περιεχομένου τοῦ Εὐαγγελίου ἐντὸς τοῦ κόσμου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς κοινῆς

11. ἀν. μν. ἔργον section II, σ. 3

θέσεως, ὅτι ὁ Χριστός εἶναι κυρίως κοινωνικός ἀναμορφωτής καὶ ἀναδημιουργὸς τῶν ὁμαδικῶν, κοινωνικῶν διαρθρώσεων. Ἡ ἐπίσημος οἰκουμενικὴ κίνησις, μακρὰν τῶν ἀκροτήτων, θὰ παραδεχθῆ ἐνώπιον τῶν ἀδικαιολογητῶν ἀντιθέσεων αὐτῶν ὅτι «ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐνότης τῆς ἀνθρωπότητος πρέπει νὰ διακριθοῦν καὶ ὅχι νὰ ἐξισωθοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπάρχει ἀναλογία μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης εἶναι θεολογικῆς φύσεως, ἐνῶ ἡ κοινωνία (ἐνότης) τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι κοινωνιολογικῆς φύσεως. Ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης καὶ ἀνθρωπίνη κοινωνία εὐρίσκονται ἐν διακεκριμένῃ, ἀλλὰ καὶ στενῇ σχέσει, ὡς ὑπηρετοῦσαι τὴν αὐτὴν ἐσχατολογικὴν ἐνότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καίτοι πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης σημαίνει σαφῶς καὶ καταδεικνύει τὸ δῶρον τῆς Βασιλείας ταύτης, τὸ ὅποιον ἡ ἀνθρωπότης παλαίει νὰ ἀποκτήσῃ καὶ διαρκῶς ἐπιθυμεῖ»¹². Πάντοτε καὶ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὰς διασκέψεις τοῦ Τμήματος «Πίστις καὶ Τάξις» θὰ τονίσουν, ὅτι «τὸ μέγα δῶρον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ δημιουργία τῆς νέας κοινωνίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἀποξένωσις τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀλλήλων ὑπερπηδᾶται. Αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι κεκλημέναι, ὅπως ἐπιζητήσουν νὰ δώσουν ὄρατον καθιδρυματικὸν σχῆμα εἰς αὐτὴν τὴν νέαν κοινωνίαν κατὰ ἕνα τρόπον, ὁ ὁποῖος θὰ καταστήσῃ ἰκανὰ τὰ μέλη αὐτῶν νὰ συγκεντρωθοῦν ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὡς περὶ τὸ κέντρον, δηλαδὴ τὸν Λόγον καὶ τὰ Μυστήρια, καὶ νὰ πραγματοποιήσουν οὕτω τὴν εἰς τὸν κόσμον ἀποστολὴν των ἀπὸ κοινοῦ»¹³.

Τὴν αὐτὴν, ἐν τέλει, θέσιν ἔλαβε καὶ ἡ Συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ Τμήματος τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἐν Accra τῆς Γκάνα κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, καίτοι ἡ νέα μορφή χριστιανικῆς ἐνότητος ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, περιλαμβανούσα καὶ τὰς ἐνωτικὰς οὐμανιστικὰς καὶ κοινωνικοπολιτικὰς προσπαθείας, ὡς ἀναποσπάστων διαστάσεων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἦτο παρούσα, πλεον ἔντονος ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην φορὰν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην συνέλευσιν, ἡ ὁποία δίδει τὴν ἀφορμὴν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν σχολίων τούτων, παρατηρήθη ἡ ἰδίᾳ ἐν τέλει ἐμμονὴ εἰς τὴν προτεραιότητα τῆς δοθείσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνότητος καὶ τῆς ἀνάγκης ἀνορθώσεως καὶ διατηρήσεως αὐτῆς, ἐνοουμένης καὶ πραγματοποιουμένης ὡς διακεκριμένης ἐν τῷ κόσμῳ ἐνότητος ἐν τῇ εὐχαριστηρίῳ κοινωνίᾳ (eucharistic fellowship), ἀλλὰ πάντοτε ὡς ἀναποσπαστῶς συνδεδεμένης μετὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρωπίνων ἐνωτικῶν προσπαθειῶν καὶ πρὸς ἐξυτηρέτησιν αὐτῶν¹⁴.

12. The Ecumenical Review. Vol. XXIV, No 4, 1972, p. 449. (ὑπὸ J. Deschner: ὁμιλία εἰς Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν Παγκ. Συμβ. Ἐκκλησιῶν εἰς Οὐτρέχτην κατ' Αὐγουστον τοῦ 1972)

13. «Unity of the Church - next steps». Ἀνακοινωθὲν τοῦ Συνεδρίου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἰς Σαλαμάνκαν, 1973, μετὰ τὸν τίτλον What kind of Unity? W.C.C. Geneva 1974, p. 124.

14. βλ. Commission on Faith and Order. Minutes, Accra 1974, ἰδίᾳ σ. 66-83.

γ. Εὐχαριστήριος ἐκκλησιολογική καὶ εὐρυτέρα-ἠθικὴ ἐνότης εἰς διάστασιν καὶ σύνθεσιν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ ἐπισταμένη καὶ ἐμπεριστατωμένη καὶ εἰς εἰς τὰ πράγματα τῆς σημερινῆς δυναμικῆς χριστιανικῆς προσπάθειας ἐντὸς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σοβαρὰν ἐκκλησιολογικὴν βάσιν μελέτη καὶ προοδευτικὴ πραγμάτωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἀνταποκρινομένη, ὀφείλει νὰ προσέξῃ τὸ ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ὑπάρχει ἀναπόφευκτος διάστασις μεταξὺ «τῆς δοθείσης ἐνότητος» καὶ τῆς συμφώνου βιώσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιδράσεώς της εἰς τὴν σημερινὴν ἰδεολογικῶς, φυλετικῶς, πολιτιστικῶς, κοινωνικοπολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς διηρημένην κοινωνίαν τοπικῶς καὶ διεθνῶς. Ἐνώπιον τῆς πραγματικότητος ταύτης ἡ μελέτη καὶ ἐμπρακτος ἐφαρμογὴ τοῦ περὶ ἐνότητος θέματος ὀφείλει, νὰ προσέξῃ τὴν ἀναπόφευκτον ταύτην διάστασιν ἢ καλῦτερον μὴ συνετῆ καὶ ἠθικῶς ἐπιβαλλομένην πλήρη ἔννοιαν καὶ πραγμάτων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος μέσῳ τῆς δοθείσης ἐκκλησιαστικῆς τοιαύτης. Σκοπὸς τῆς προσοχῆς αὐτῆς θὰ εἶναι ἡ καρποφόρος αὐτοκριτικὴ τῆς δευτέρας καὶ ἡ κατὰ συνέπειαν πληρεστέρα, αὐθεντικωτέρα καὶ ἀποτελεσματικωτέρα παρουσία αὐτῆς μέσῳ τῶν διὰ τὴν ἐπανένωσιν αὐτῶν εἰλικρινῶς ἐργαζομένων ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ χάριν τῆς ἐνότητος αὐτοῦ προσευχομένων καὶ δρώντων ἀπὸ κοινοῦ καίτοι διηρημένων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν.

Ἡ διάστασις αὕτη θὰ γίνῃ, τότε, αἰτία νέας προοπτικῆς, μελέτης καὶ δράσεως, ἀλλὰ καὶ καλυτέρας κατανοήσεως τῆς βιβλικῆς ἐννοίας τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἡ ὁποία πράγματι δὲν μᾶς πληροφορεῖ μόνον περὶ τῆς ἀσφαλούς δοθείσης ἐνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ καθήκοντος ἡμῶν τῆς διατηρήσεως αὐτῆς, καὶ μάλιστα τῆς περαιτέρω «αὐξήσεως» ἐν αὐτῇ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς καλοῦνται τὰ μέλη τῆς κοινωνίας αὐτῆς «περιπατῆσαι ἀξίως τῆς κλήσεως... ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ μετὰ πάσης μακροθυμίας, καὶ πραότητος» (στ. 1 καὶ 2). Ἦδη, ἡ δοθεῖσα ἐνότης, ἡ ὁποία ἐν συνεχείᾳ διατυποῦται ὡς «ἐν σῶμα καὶ ἐν Πνεῦμα, καθὼς ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα» κλπ. (στ. 3-5), παρουσιάζεται νὰ εἶναι μία ὄχι στατική, ὑπὸ νόμων ἐπιβαλλομένη κατάστασις ἀσφαλείας καὶ ἀπολύτου ἀρμονίας, ἀλλὰ καὶ συνεχῆς ἠθικὴ προσπάθεια «σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος». Διὰ τοῦτο, ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἔχει γράψῃ σαφῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον περὶ τῆς δοθείσης ἐνότητος τοῦ Πνεύματος, δὲν διστάζει εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα δίδει ὁ Θεὸς «πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας», νὰ ἐξαγγείλῃ τὸν τελικὸν σκοπὸν αὐτῆς τῆς ἐνότητος καὶ τῆς χαρισματικῆς δωρεᾶς, ὡς νὰ εἶναι πάλιν μία πληρεστέρα ἐνότης, διὰ τῆς φράσεως «μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον» (στ. 12-13).

Ἡ ἐνότης μᾶς ἔχει δοθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μέσῳ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος μὲ σκοπὸν νὰ κατανηθώμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως. Τὸ δοθὲν εἶναι καὶ τὸ δοκιμαζόμενον στοιχεῖον τῆς ἐνότητος. Τὸ παραδοθὲν πρέπει νὰ γίνῃ καὶ τὸ διαρκῶς ἐνοποιοῦν στοιχεῖον κατ' αὐξοῦντα τρόπον («μέχρι κατανηθώμεν»). Τὸ σταθερὸν σημεῖον ἐνάρξεως, δηλαδή, δὲν εἶναι καὶ τὸ τέλος, ἀλλ' ἡ σταθερὰ ἀφετηρία δυσκόλου πορείας. Ἡ ἐνότης εἶναι δωρεὰ πρὸς περαιτέρω πραγμάτων.

Ταῦτα δὲν σημαίνουν ὅτι ὑπάρχει τελικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ δοθέντος στοιχείου ἐνότητος καὶ τοῦ προοδευτικῶς πραγματοποιουμένου, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐνότης εἶναι χαρισματικὴ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος. Ἡ δωρεὰ αὐτὴ ὡς χαρισματικὴ σημαίνει ὅτι τὸ Πνεῦμα, τὸ ὅποῖον ὅπου ὑπάρχει ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλευθερία (Β' Κορ. 3,17), δὲν δωρίζει κάτι ὡς τετελεσμένον. «Διαιρεῖ τὰ χαρίσματα» καὶ μέσῳ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς καλεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέσῳ τῆς ἐνεργείας τῶν χαρισμάτων τούτων ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς νέας κοινωνίας, τῆς ὁποίας εἶναι ἡ σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητος ἀπαρχή. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ δοθεῖσα ἐνότης δὲν δίδεται μόνον, ἀλλὰ καὶ γίνεταί, δὲν παραδίδεται ὡς τετελεσμένη, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τὴν πλήρωσίν της διὰ συνεποῦς ἀγῶνος («σπουδάζοντες τηρεῖν»). Αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον, διὰ τῆς ὑπευθυνότητος τῶν ἀνθρώπων ὡς χαρισματούχων τοῦ Πνεύματος, ἀπεργάζεται ἡ χαρισματικὴ δωρεὰ τῆς ἐνότητος Αὐτοῦ ἐν τῷ Σώματι τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ εἴμεθα καὶ καλούμεθα πράγματι νὰ γίνωμεν ἀλλήλων μέλη (Α' πρὸς Κορ. 12, 1-31).

Εἶναι δύσκολος, λοιπόν, ἡ τοιαύτη δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, διότι δὲν γίνεταί μίαν φορὰν διὰ πάντα καὶ κατὰ πάντα. Δὲν δύναται κανεὶς νὰ ἀποδεχθῆ τοιαύτην δωρεὰν καὶ νὰ ζῆσῃ μετ' αὐτῆς πλέον ἀμέριμος καὶ βέβαιος ὅτι τὴν κατέχει. Αὐτὸς κατέχεται ὑπ' αὐτῆς, δηλαδή, πρέπει νὰ γίνῃ, ὡς δεχόμενος αὐτὴν, ἄξιος φορεὺς αὐτῆς καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ χάρισμά του «πρὸς τὸ συμφέρον» τῆς περαιτέρω οἰκοδομῆς τοῦ Σώματος. Ἡ δοθεῖσα ἐνότης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀπελευθερωτικὸν καὶ συγχρόνως βαρύτερον φορτίον εἰς τοὺς ὤμους τῶν ἀσθενῶν μελῶν τοῦ Σώματος. Τὸ χάρισμα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῆ ἀνωφελές καὶ ἄς εἶναι ἡ ὑψίστη ἰκανότης τῆς πίστεως καὶ «ὄρη μεθιστάνειν», ἐὰν δὲν ἐφαρμόζεται ὡς διακονία καὶ ἐν ἀγάπῃ (Α' πρὸς Κορ. 13, 1-8). Ἡ ἐνότης μέσῳ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος δίδεται κυρίως διὰ τὴν συνεχῆ ἀνακαίνισιν καὶ πρὸς ἠθικὴν τελείωσιν συνεχῶς ἀνερχομένην ὑπαρξίν τοῦ μέλους τῆς εὐχαριστηρίου χαρισματικῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος.

Κατὰ ταῦτα, ἐν τῇ δοθείσῃ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐνότητι δίδεται ταυτοχρόνως λόγῳ τῆς χαρισματικῆς ταύτης φύσεως καὶ ἡ ἠθικὴ διάστασις αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις, ἀλλὰ ἐσωτερικὴ συνάφεια καὶ ὑποχρέωσις συνεχῶς δυσκόλου προσπάθειας συνθέσεως. Δὲν πρέπει, δηλαδή, νὰ παραμένωμεν βέβαιοι καὶ ἀμέριμοι, ὅτι ἔχομεν διασφαλίσαι τὴν πραγματικότητά τῆς

ένότητας εἰς ὅλον τῆς τὸ βάθος, διότι εἴμεθα ἐν κοινωνίᾳ ὁμολογιακῆ καὶ ἐκκλησιολογικῆ. Ὁφείλομεν συγχρόνως νὰ δημιουργῶμεν μέσῳ αὐτῆς δυναμικὴν καὶ ἀνακαινιστικὴν δύναμιν νέας ζωῆς τοῦ Σώματος, γεφυροῦντες τὰ χάσματα, τὰς κεκρυμμένας καὶ φανεράς διχονοίας μεταξύ τῶν μελῶν Αὐτοῦ. Πρέπει, συνεχῶς καὶ ἐκ νέου ἐν πνεύματι «ταπεινοφροσύνης καὶ ἀμοιβαίας ἀνοχῆς» εἰλικρινῶς νὰ προβαίνομεν εἰς αὐτοκριτικὴν μιᾶς δοθείσης ἐνότητας, τὴν ὁποίαν διαρκῶς θέτομεν ἐν κινδύνῳ διὰ τῆς ἡθικῆς μας περιορισμένης ἐφαρμογῆς. Ἡ δοθεῖσα ἐνότης διὰ τοῦτο δὲν εἶναι αἰτία θριαμβολογίας καὶ κατακρίσεως τῶν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς αὐτῆς ἡνωμένων διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ ἰδίως τῶν κεκλημένων «ἐν μιᾷ ἐλπίδι», περὶ τῆς ὁποίας καλοῦμεθα ἀπὸ κοινοῦ νὰ δώσωμεν «ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι». Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποχρέωσης τῆς ἀπολογίας αὐτῆς, δηλαδὴ τῆς ἀπὸ κοινοῦ παρουσίας εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, δὲν δυνάμεθα, ἐπειδὴ ἔχομεν τὴν δοθεῖσαν ἐνότητα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἀδιαφορήσωμεν, οὐδ' ἐπὶ στιγμῆν, διὰ τὴν συνεπῆ, ἀρμόζουσαν, ὀρθὴν καὶ κατόπιν διακρίσεως τῶν πνευμάτων συμμετοχὴν εἰς τὰς «κοσμικὰς» συγχρόνους προσπάθειάς ἐνοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ φύσις τῆς δοθείσης ἐνότητας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ὑποχρεούμεθα εἰς παραδοχὴν τῆς ποικιλομορφίας ἐν αὐτῇ ὡς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ ποικιλομορφία αὕτη δὲν διασπᾷ τὴν κοινωνίαν. Ἡ διαφορετικὴ μορφή ἐνεργείας καὶ ἐκφράσεως, ἐν τῇ πράξει τῆς ἀπολογίας τῆς μιᾶς Ἐλπίδος, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν παραγνωρίζει βασικά στοιχεῖα τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐχαριστηρίου κοινωνίας, εἶναι δυνατὸν καὶ πρέπει νὰ γίνῃ δύναμις ἀνακαινίσεως τοῦ Σώματος καὶ ἐμπλουτισμὸς τρόπων ἐπαφῆς μετὰ τοῦ συγχρόνου διηρημένου φυλετικῶς, πολιτιστικῶς καὶ ἰδεολογικῶς, ἀλλὰ διψῶντος διὰ τὴν ἐνότητά του κόσμου. Ἡ διάφορος βίωσις καὶ ἡ διάφορος ἔκφρασις τῆς μιᾶς Ἐλπίδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ πάντες ἐκλήθημεν, εἶναι ἡ ἀπαραίτητος χαρισματικὴ προϋπόθεσις καὶ δύναμις διὰ τὴν σύνθεσιν μεταξύ τῆς δοθείσης ἐνότητας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῆς ἡθικῆς πράξεως αὐτῆς κατὰ προοδευτικὸν τρόπον ἐν τῇ χαρισματικῇ κοινωνίᾳ τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ, χάριν τῆς διακονίας τοῦ ὁποίου αὕτη ὑπάρχει.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ πρέπη καὶ πάλιν νὰ τονισθῇ ὁμως, ὅτι ἡ εὐρυτέρα ἡθικὴ ἐνότης τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς προέκτασις τῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ δοθείσης εὐχαριστηρίου τοιαύτης καὶ οὐδέποτε ἀνεξαρτήτως αὐτῆς, καὶ ἐπομένως εἰς καμμίαν περίπτωσιν ὡς αὐτόνομος καὶ ἐν τέλει κριτήριον καὶ γνώμων αὐτῆς. Διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὅχι μόνον νὰ τεθῆ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ προτεραιότης τῆς εὐχαριστηρίου κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ αὕτη ἀποτέλεσμα τῆς κοινωνικῆς ἀπὸ κοινοῦ δράσεως τῶν χριστιανῶν μέσῳ διαζούσης ἐκάστοτε καὶ κατὰ τόπους ἐπικρατούσης πολιτικοοικονομικῆς θεωρίας. Τότε θὰ ἔχωμεν ἀσφαλῶς νέαν σχισματικὴν καὶ σεκταριανὴν ἔκφρασιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας, ἡ ὁποία θὰ ὑποκαταστήσῃ ἀπλῶς τὴν ὁμολογιακὴν, ἅρα καὶ περαιτέρω εὐκολωτέραν διάσπασιν

αὐτῆς. Ἡ κοινωνικὴ ἐνωτικὴ δρᾶσις ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰσότητος κλπ, καίτοι ἐπιβαλλομένη ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς χριστιανικῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ δοθείσης ἐνότητος, ὡς ἀνωτέρω κατεδείχθη, ἐν τούτοις δὲν εἶναι τὸ τελικὸν καὶ ὀριστικὸν κριτήριον αὐτῆς, διότι θὰ ἔχωμεν ἀναπόφευκτον ἰδεολογικὴν ἐπίδρασιν μὴ κοινῶς ἀποδεκτὴν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς εὐχαριστηρίου κοινωνίας. Οὕτε δύναται νὰ προσαχθῇ ἐνταῦθα ὁ ἰσχυρισμὸς ὑπὲρ τῆς προτεραιότητος τῆς νέας αὐτῆς διαστάσεως τῆς ἐνότητος, ὅτι δηλαδὴ, ἐνυπάρχουν ἐν τῇ ἐν Ἐκκλησίᾳ κοινωνίᾳ καὶ συνυπάρχουν ἀντίθετοι κοινωνικοπολιτικαὶ καὶ φυλετικαὶ διακρίσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν, ἄρα μία καθαρὰ ἐνότης πρέπει νὰ ἀποκόψῃ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ἐμπράκτως ἢ ἀκουσίως τὴν ἀδικίαν. Ἀσφαλῶς ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐμφανεῖς περιπτώσεις δὲν θὰ διστάσῃ, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀπὸ δογματικῆς φύσεως αἰρετικῶν, νὰ ἀποκόψῃ καὶ τοὺς ἠθικῶς σαφῶς διασπῶντας τὴν κοινωνίαν τῆς, ν' ἀποκλείσῃ αὐτούς, ἐὰν οἱ ἴδιοι δὲν ἀποκλείουν ἑαυτοὺς διὰ τῶν πράξεων των. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον καὶ δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ μεγάλων ἐμποδίων ἀρχῆ ἐισαγωγῆς νέου κριτηρίου τῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ δοθείσης μυστηριακῆς ἐνότητος. Τότε εἶναι δυνατόν, καὶ ἐν ὄψει τῶν σημερινῶν ριζοσπαστικῶν ἀντιθέσεων μάλιστα, νὰ δημιουργήσωμεν νέας «καθαρὰς» καὶ ἀποδεκτὰς χριστιανικὰς κοινότητας ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων μόνον ἀρχῶν, ἔστω καὶ δικαίων, ἥτοι τῶν ὀρθῶς ἀντιμετωπιζόντων χριστιανῶν τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ κόσμου.

Τοῦτο θὰ ἐδημιούργει νέους ἀπειλητικὸς κινδύνους διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, θὰ προεκάλει τὴν δημιουργίαν, ὡς καὶ εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ἐντὸς τῶν ὁμολογιῶν τὰς ἀπεσχισμένας πουριτανικὰς ἢ εὐσεβιστικὰς ὁμάδας, χάριν τῆς ἠθικῆς καθαρότητος, διὰ τῆς δημιουργίας «κράτους ἐν κράτει» ἐντὸς ἐκάστης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν μάλιστα ἐπὶ τῇ βάσει καθαρῶς κοινωνικοπολιτικῶν λόγων. Θὰ διετρέχομεν δὲ τὸν κίνδυνον μιᾶς νέας ὑπεροφίας καὶ κεκαλυμμένης θριαμβολογίας μιᾶς νέας τάξεως «συνεπῶν καὶ ἀληθῶν χριστιανῶν» ἐναντι τῶν δῆθεν πολιτικῶς ἀνωρίμων ἢ μὴ κοινωνικῶς ἐπαναστατῶν. Ἀλλ' αὐτὴ τότε θὰ ἐκινδύνευε νὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν μικράν, ἰδικήν μας ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα κατὰ τὰ ἰδικὰ μας ἰδεολογικὰ πρότυπα ἐπινοηθεῖσαν καὶ ἐνεργοῦσαν, ἄρα μὴ πραγματικὴν χριστιανικὴν ἐνότητα, ἔστω καὶ ἐὰν διὰ μιὰν στιγμὴν ὑποστηρίξει αὕτη τὸ δίκαιον, τὴν ἰσότητα. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ δημιουργῇ «νέας Ἐκκλησίας» ἢ ἀπεσχισμένας «χαρισματικὰς κοινότητας», ἀλλὰ κινήσεις ἠθικῆς πληρώσεως τῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ δοθείσης ἐνότητος, πηγὴν ἀνακαινίσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως αὐτῆς, ὡς αὕτη ὀφείλει νὰ γίνεται, νὰ αὐξάνῃ, νὰ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ διὰ τῆς διακονίας τοῦ διηρημένου καὶ ποθοῦντος τὴν ἐνότητα κόσμου.

Τὴν σύνθεσιν ταύτην, ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ, προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐκκλησιαστικὴ-οἰκουμενικὴ κίνησις αὐτὴν τὴν στιγμὴν μέσῳ τῶν διαφόρων ρευμάτων τῆς εὐχαριστηρίου καὶ ἠθικῆς ἐνότητος, τὰ ὁποῖα ἐντόνως ἀντιπροσωπεύονται

ἐν αὐτῇ. Θὰ ἦτο ἀτυχὲς σύμπτωμα μετὰ τόσα ἔτη συντόνου ἔργου ἐν προκειμένῳ, νὰ ἀνακοπῇ ἢ προσπάθεια πρὸς προοδευτικὴν ἐπανένωσιν τῶν ὁμολογιῶν ἐπὶ δογματικῆς βάσεως πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας, ἐφ' ὅσον τόσα πολλὰ ἔχουν ἐπιτευχθῆ καὶ ἡ συζήτησις ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως ἔχει διαλευκάνει πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀκανθώδη θεολογικὰ προβλήματα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὅποια δὲν εἶναι πλέον ἄλυτα προβλήματα καὶ εἰς τὰ ὅποια ἤδη ὑπάρχουν σαφῶς αἱ προσκλίνουσαι κατευθύνσεις τῶν διηρημένων ὁμολογιῶν, ὡς κατέδειξεν ἡ συζήτησις καὶ τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Αἰσεγα μετὰ πολυετῆ συζήτησιν ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ Βαπτίσματος, τῆς Εὐχαριστίας καὶ τῆς Ἱερωσύνης, διὰ νὰ ἀναφέρω τὰ δυσκολώτερα ἐξ αὐτῶν¹⁵. Βεβαίως, εἴμεθα ἀκόμη μακρὰν τῆς ὀριστικῆς συμφωνίας, ἀλλ' ἔχομεν ἤδη σαφῆ τὰ σημεῖα τῆς προόδου καὶ τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς διμερεῖς θεολογικὰς συνομιλίας καὶ τοὺς διαλόγους μεταξὺ πλησίον ἰσταμένων ὁμολογιῶν (οἱ καλούμενοι «Bilateral Dialogues»)¹⁶. Θὰ ἦτο ὅμως ἐξ ἴσου ἀτυχὲς σύμπτωμα, ἐάν, λόγῳ ὀρισμένων ἐθνουσιαστικῶν τάσεων καὶ ὑπερβολῶν εἰς λόγους, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἢ οἰκουμενικὴ προσπάθεια τῶν διαφόρων ὁμολογιῶν δὲν ἀπεδέχετο καὶ δὲν ὠλοκλήρωνε τὸ ἐνωτικὸν τῆς ἔργου διὰ τῆς σοβαρᾶς περαιτέρω προσπάθειας διευρύνσεως τῆς ἐννοίας καὶ πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἠθικῶς, ὡς τῆς δυναμικῆς ἀνακαινιστικῆς δυνάμεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ ὡς παράγοντος ἐνότητος ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ καὶ πράξει, περικλείουσα εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα τὴν μέσῳ κοινῷ ἔργου προσπάθειαν ἐνοποιήσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐντὸς τοῦ διηρημένου κόσμου.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἐντὸς τῆς οἰκουμενικῆς αὐτῆς προσπάθειας θὰ τονίσῃ πάντοτε τὴν «θεόδοτον ὄντολογικὴν καὶ ἀδιαίρετον ἐνότητα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, πραγματοποιηθεῖσαν καὶ διατηρηθεῖσαν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ» καὶ ὅτι «ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἀποστολικῆς κοινότητος γίνονται συνεχῶς πραγματικότης καὶ διαιωνίζεται ὡς τοιαύτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέσῳ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»¹⁷. Τὴν θέσιν ταύτην ἢ οἰκουμενικὴ κίνησις ἔχει ὡς βᾶσιν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἐνωτικοῦ τῆς ἔργου, ἀλλὰ προσπαθεῖ ἀκριβῶς νὰ ἐπιτύχῃ σύνθεσιν μετ' ἀκρῶς ριζοσπαστικῶν θέσεων, αἱ ὅποια, εἴτε δὲν θεωροῦν ἀπαραίτητον τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σήμερον,

15. Βλέπε πρὸς τοῦτο: «One Baptism, one Eucharist, and a mutually recognized Ministry. Faith and Order, No 73, W.C.C., Geneva 1975.

16. Βλέπε πρὸς τοῦτο: N. Ehrenström and G. Gassmann (Editors) Confessions in Dialogue. Geneva 1972. «Ἐπιθεώρησις καὶ ἀνάλυσις τῶν διμερῶν συζητήσεων μεταξὺ παγκοσμίων ὁμολογιακῶν οἰκογενειῶν».

17. Ἐκ τοῦ ἀνακοινωθέντος ὀρθοδόξου διασκέψεως ἐν Γενεύῃ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1973 ὑπὸ τὸν τίτλον «How do Eastern Orthodox Christians speak about the Unity of the Church?», ἐν τῷ προπαρασκευαστικῷ τεύχει τῆς Ε' Γεν. Συνελεύσεως section II What Unity requires, σ. 15-19.

λόγω τῆς πιθανῆς συγκεντρώσεως δυνάμεως τῆς καθιδρυματικῆς (institutional) γραφειοκρατίας ἐπὶ διεθνοῦς πεδίου καὶ τῆς συγκεντρωτικῆς ὁδοστρωτικῆς τῆς ποικιλομορφίας τῶν ὁμολογιῶν διοικήσεως ἐκ τῶν ἄνω ἢ τῆς ἀντιλήψεως «ὅτι δὲν εἶναι ἡ μία Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀνάγκην, ἀλλὰ τῆς μιᾶς πίστεως· ὄχι λοιπὸν ἑνωσιν, ἀλλὰ πραγματικὴν ἐν τῇ πράξει χριστιανικὴν ἐνότητα»¹⁸, εἴτε τὴν ἄλλην θέσιν, ὅτι «δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ εἶσαι Ἐκκλησία ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ κόσμου ἄνευ τῆς ἐκλογῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πάλην, διὰ μίαν μετα-καπιταλιστικὴν καὶ μετα-ἀποικιακὴν κοινωνίαν, διότι εἶναι φυσικὸν ὅτι μία συζήτησις ἐνότητος, ἡ ὁποία ἀρνεῖται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ πραγματικὴν καὶ διαρκῆ ἀποφασιστικότητα»¹⁹.

Καίτοι ἐκ πρώτης ἐπόψεως τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν διαφορῶν τούτων θέσεων ἐμφανίζεται ὡς ἀγεφύρωτον, ἐν τούτοις ἡ προσπάθεια συνθέσεως εἶναι ὄχι μόνον δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ ἄκρως ἐπιβεβλημένη ὡς εὐεργετικὴ καὶ διὰ τὰς πλεον ἀντιμαχομένας θέσεις ἐν προκειμένῳ, διότι κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ ἐνότης, ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία, ἡ ταυτότης αὐτῆς καταφαίνεται, ἀξιολογεῖται ἀπὸ διαφορῶν ἀπόψεων καὶ διευρύνεται ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς δυναμικῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἡ σύνθεσις αὕτη εἶναι δυνατὴ, ἐφ' ὅσον θὰ προϋπάρχῃ ἡ πιστότης καὶ ἡ εἰλικρινὴς ἀνιδιοτελεῆς ἀφοσίωσις εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν δεδομένην ἐνότητα ἐντὸς τῆς εὐχαριστηρίου ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ θὰ διαπνέεται ἡ συνείδησις ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δώσῃ ἀπολογία τῆς ἐν αὐτῇ ἐλπίδος πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες ἔχουν κληθῆ ἐν τῇ μιᾷ ἐλπίδι.

Τί σημαίνουν ταῦτα διὰ τὴν συστηματικὴν Θεολογίαν σήμερον καὶ τὴν σύγχρονον οἰκουμένικὴν θεολογικὴν τοποθέτησιν ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Θεολογίας».

18. C. Darby Fulton, Christianity Today Nov. 5, 1965.

19. J. M. Bonino: «A Latin American attempt to locate the Question of Unity», in: What kind of Unity, Geneva, W.C.C. 1974, σ. 52.